

jektesoportokban részt venni. Ehhez szeretném hozzátenni, hogy a saját munkakörükben is nagyon önállósággal dolgoznak a kollégák.

A Katona József Könyvtár költségvetése ma már több forrásból áll össze. Saját bevételünk is folyamatosan, 7 százalékról 20–23 százalékra növekedett. Ebben a költségvetésben mindenféle előirányzat megtalálható, még ma is viszonylag egészséges arányokkal. Tehát nem minden fillérünk a bérre megy el, egy szerény fejlesztési keret folyamatosan benne van a tevékenységünk megújítására. Hihetetlenül komoly szerepet töltenek be a pályázatok az életünkben. Ez nagyon-nagyon sok munkával jár, de a pályázatok számának meredek emelkedése azt is jelenti, hogy a könyvtárnak újabb és újabb lehetőségek nyílnak meg.

A sok munkának így van meg az eredménye, hiszen ennek köszönhető talán, hogy az országos átlagot meghaladóan nőtt a könyvtári tagok száma. A százezres városban ma több mint 32 ezer ember rendelkezik állandó tagsággal. A könyvtárlátogatók száma alapján az ország egyik leglátogatottabb könyvtáraként jegyzi a Katona József Könyvtárat, ami 2003-ban több mint 400 ezer embert jelentett. Ez egy folyamatosan kitarító növekedés, amitől mi nem vagyunk elbizakodottak. Igyekszünk mindent megtenni annak érdekében, hogy meg tudjuk őrizni és folyamatosan javítsuk ezt az eredményt.

Jó lenne, ha a jövőképünknek az a mondata, hogy „A könyvtár jövője a mi jövőnk is!”, egy valódi küldetésnek, megélhetésnek, biztonságnak és közös boldogulásnak lehetne az alapja. Ha tovább tudunk fejlődni a különböző szolgáltatásokban, akkor ez biztosan így lesz. Arra törekszünk, hogy általánossá váljon a teljesítméymérés, reményeim szerint kiemelkedő szerepünk lesz a térségi integrált könyvtári ellátásban. Ez azt jelenti, hogy az önállóan tevékenykedő városi könyvtárak mellett, amelyekkel szakmai munkakapcsolatban vagyunk és maradunk, a kistéleplések könyvtárait szeretnénk közvetlenül bevonni az ellátásunk rendszerébe. A folyamat most kezdődik a kecskeméti kistérségben. Hallhatták *Koncz Erika* helyettes államtitkár asszonytól, hogy milyen kiemelkedő fontosságú a kistérségek szerepe. Fő törekvésünk, hogy minősített tevékenységet folytassunk, amelyről szeretnénk majd tanúsítvánnyal is rendelkezni. Igyekszünk megőrizni és bővíteni a kapcsolatainkat. Úgy

gondolom, hogy ennek egy nagyon fontos alapja az, hogy tanuljunk. Mi itt, Kecskeméten szeretnénk folyamatosan tanulni, de az egyáltalán nem mindegy, hogy milyen tanítómesterektől. Nagyon-nagyon jó indítást kaptunk, és ezt ezúttal is szeretném hálásan megköszönni Maurice-nak! A projektünk tízéves évfordulójára emlékezve úgy tudunk elbúcsúzni, hogy kezdetben ugyan mi is nehezen értettük a minőségbiztosítás lényegét, de ma már egy csapatot alkotunk. És remélem, hogy így, együtt Kecskeméten még nagyon sokáig tudunk a lakosság meglegedésére szolgáltatni.

Úgy hiszem, ezt a TQM-szemlélet elsajátításának köszönhetjük. Javaslom, hogy próbáljátok meg minden egyes könyvtárban, ahol ezt még nem vezették be.

Ramháb Mária

A másság lehetőség – a könyvtár számára is

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete miskolci vándorgyűlésén kiemelt téma volt a romák könyvtári ellátása. Akkor, ott elsősorban arról beszéltem, hogy mit is jelenthet a romák számára az alkalmazkodóképes könyvtár és a könyvtár számára az ott megjelenő roma kultúra, roma könyvtárlátogató. A vándorgyűlésen s azóta több olyan kérdést vagy kérést intéztek hozzám a kollégák, mely azt boncolgatta, hogy helyénvaló-e különbséget tenni a könyvtárlátogatók között, s ha szükséges, milyen módon lehet ezt etikusan megtenni.

Ahogy akkor is megfogalmaztam: gyakorlatilag különbséget tesz a könyvtár a használói közt, s e különbségtételnek egy része indokolható csak funkcionális okokkal. De nem is az a kérdés, hogy van-e, létezik-e ilyen gyakorlat, hanem az, hogy a különbségtétel előnyökhöz juttat-e könyvtárlátogatókat (könyvtári célcsoportokat) másokkal szemben.

Ha úgy tekintjük a könyvtári szolgáltatásokat, hogy azok minden könyvtárlátogató számára egyforma minőségben egyforma jogokat biztosítanak, akkor van olyan különbségtétel, mely ennek a demokratikus elvnek ellentmond, rossz értelemben diszkriminatív, s így megszüntetendő.

Azonban a különbségtételek többsége nem előnyöket ad, hanem speciális rétegigény felé nyit

meg szolgáltatásokat (ilyen például a kutató-olvasói igény), technikai vagy kulturális akadályozottságot szüntet meg. Ezek a különbségtételek nem kizáróak, hanem többletlehetőségeket adók minden könyvtárhasználó számára: így a rámpát használhatják a lépcsőn is járnai tudók, cigány nyelvű szövegeket olvashatnak a nem cigányok.

Ha a roma közösségek felől nézzük, akkor a kommunikációs akadályok áthidalásához szükséges különbségtétel nem más, mint empatikus és interaktív bánásmód, és a romákra vonatkozó gyűjteményrészek bővítésénél figyelembe vett roma kulturális igények. Sajátos igények ezek, melyeket a roma kultúra belső mozgásait nem nagyon ismerő könyvtárosok csak a roma kultúrában otthonosan mozgóknak segítségével deríthetnek fel, szervezhetnek valóban hasznos szolgáltatással. A romákkal mint kulturális mássággal való foglalatosság így olyan eljárásokat is létrehozhat, melyek más magyarországi nemzetiségek, etnikumok értő és empatikus ellátásakor is használhatóak.

Ha ez megtörténik, a gyűjtemény gazdagodását, a szolgáltatások bővülését, a könyvtárhasználók számának gyarapodását eredményezheti. Mindennaposá teheti a könyvtár jelenlétét a roma kultúrában, és a romák jelenlétét a könyvtárban. Nőhet a roma világban az értékközvetítő könyvtár s a könyvtárosok világában az értékkeremtő roma közösség presztízse.

Az értékkeremtő roma közösség ma már egyre több dokumentumot hoz létre s juttat el könyvtárainkba. Nem lényegtelen, sőt, idővel az egész írott roma kultúra sorsát változtató, messze ható folyamat a roma szerveződések saját dokumentumtermelése. Ma még többnyire a hivatali ügyintézés folyamán szükséges iratok teszik ki e termelés jó részét, azonban már megjelentek olyan dokumentumok, melyek fontos láncszemet jelentenek a közösség olvasóvá nevelődésében. E dokumentumok többnyire hivatali okból, ügyintézési szükségszerűségekből jönnek létre, de át-és átbillennek a szépirodalom vagy éppen a laikus tudományosság területére. Néhány példa erre: A roma holokauszttal kapcsolatos kárpótlási eljárások okán érdekes memoárok születtek, némelyik megfogalmazás már-már irodalmi igényű. A roma hagyományokat ápoló klubok egyik-másik tagja önkéntes néprajzi gyűjtést is végez. A roma népismeret oktatása azt kö-

vetelte a roma közösség vezetőitől, hogy hivatásos oktatókká váljanak, ezért elkezdtek továbbtanulni, s a tanulás során házi dolgozatként, diplomamunkaként megszülettek az adott településre, régióra, kulturális csoportra vonatkozó ismeretek első, belső szemmel megírt összegzései. A kulturális szerveződések versmondó körei szöveggyűjteményeket, irodalmi segédleteket hoznak létre.

Ebben a dokumentumtermelésben korábban (nagyjából a rendszerváltozást megelőző és követő tíz évben) a nem roma származású segítők nagy arányban vettek részt, ma már nagyrészt a (felsősokú végzettséget szerző vagy szerzett) fiatal roma értelmiség irányítja, az idősebb roma írók figyelő tekintete előtt, e dokumentumtermelést. De nem csak a dokumentumtermelésre vannak nagy hatással e roma értelmiségiek, hanem a romákról szóló tudományos és szakirodalom terjesztésében is. Ahol cigány kisebbségi önkormányzat vagy jól működő roma kulturális szerveződés él, ott a gyűjteménybe kerül a mai romákról szóló pedagógiai, politológiai, szociológiai irodalom, sok esetben olyan mű, mely nyilvánosan nem terjesztett, közkönyvtárakba nem jut el. Így lehetővé válik a roma szervezet és a közkönyvtár közötti kiadványcsere is, mely egy újabb fejlesztési lehetőséget jelent a közkönyvtárak számára is.

Ha a magyarországi roma társadalmat vesszük szemügyre, azt látjuk, hogy teszi a dolgát: irodalmat hoz létre, könyveket terem, alkotókat ismertet meg s terjeszti a roma kultúra minden termékét, minden módon. Jelzi ezt az is, hogy már több roma irodalmat kínáló bibliográfia, irodalmi ajánlat is elérhető az interneten, s több portál hoz friss irodalmat. Azok a roma fiatalok, akik már használják az internetet (melyet többnyire roma kulturális szervezet, az iskola vagy a könyvtár biztosít), ma mindegyik romák által beszélt nyelven találhatnak irodalmat. Azonban ezek az ismeretek nem mindig hasznosulnak megfelelően. Egyfelől azért, mert nincs olyan szülői, rokoni segítség, mely értené az internet világát, másfelől, mert az általános és a középiskola, mely pedig a legjelentősebb időtartamban és terjedelemben foglalkozik az olvasás technikai és tartalmi kérdéseivel, mintha nem nagyon venne tudomást az interneten elérhető értékes olvasnivalóról. Ezért az internet révén hozzáférhető roma irodalom terjesztésében különös jelentőséggel

bírnak az ingyenesen elérhető közcélú internetes helyek, köztük a közkönyvtárak internetes végpontjai.

De miért is fontos kérdés az internetes hozzáférés a mai roma olvasáskultúra vonatkozásában? Két okból is. Egyrészt a többségében létminimum alatt élő roma társadalom nehezen tudja megfizetni a tanuláshoz szükséges dokumentumok árát, s a kis könyvállományú kistelepülési könyvtárak nem teszik lehetővé e dokumentumok kölcsönzését. Nagyobb városi könyvtár látogatása pedig egy zalai vagy somogyi kistelepülésen élő fiatalnak költséges. Azonban ma már a legtöbb faluban van internetes elérhetőség az iskolában, a könyvtárban, a teleházban, a művelődési házban, az eMagyarország pontokon vagy a cigány önkormányzatok internetes helyein, s megnyílhatnak előttük a nagy digitális irodalmi gyűjtemények ingyenesen és korlátlanul. Természetesen ez nem pótolja a könyvtárlátogatást, sem a saját könyvtár létét, de megszünteti a kulturális elzártságot a legkisebb településen, a külterületen élő roma fiatal esetében is. Azonban e hatalmas és kusza forrásbázis használatához szükséges a pedagógus és a könyvtáros segítsége. Ha a kultúra terjesztésével hivatásosként foglalkozó nem ad az eligazodáshoz kellő ismereteket, nem irányítja rá az interneten elérhető értékes irodalomra is a figyelmet, akkor csak azt fogják gyermekeink használni, amire rátévednek, amit kortársaik – saját ízlésük függvényében – javasolnak.

A másik ok, amiért az internet fontos, a magyarországi roma kultúrának a magyar kultúrától eltérő sajátossága, a többnyelvűség. A mai roma irodalom friss, sok újdonságot magával hozó többnyelvű irodalom. Cigány és beás irodalmi nyelven, cigány és beás köznyelvi változatokon születnek alkotások sajátos nyelvi készlettel, írásmódokkal, s ezek a romák által működtetett kulturális honlapokon és kis példányszámú kiadványokon keresztül érzékelhetők legpontosabban.

A másság, a roma kultúra mássága így a könyvtár számára is lehetőséggé alakul át. Lehetőség, hogy aktívan részt vegyen a magyarországi romák művelődésében, s mind több könyvtárhaználó, könyvtárkedvelőt nyerjen meg magának. Lehetőség arra, hogy a könyvtárat a roma kultúra befolyásos személyiségei is támogassák a kulturális politikai küzdőtéren, s azért támogassák,

mert magukénak is érzik. Lehetőség arra, hogy a roma kultúrával kapcsolatos speciális eljárásokkal egy empatikusabb, egyes társadalmi csoportok réteggigényeihez jobban igazodó szolgáltatásrendszer jöjjön létre, s a könyvtár prosperáló, fejlődésképes intézmény maradjon.

Kardos Ferenc
könyvtáros

A képzési lehetőségek és a gyakorlat kihívásai*

Konferenciánk címe: *Könyvtárosképzés ma, holnap*. Mondanivalóm hangsúlyának kiemelése érdekében hozzátésem: *és mindig...* (Vagy ahogy a reklám mondja: today, tomorrow, always...)

Saját előadásom címének megválasztásával a témában rejlő konfliktushelyzetet kívántam sejtetni. Megpróbálom felvázolni az általam érzett konfliktusokat, kezdve a képzési lehetőségektől, végezve a gyakorlat kihívásaival.

Magyarországon a könyvtárosképzés a jelenlegi tizenhárom (vagy most már, a pécsivel együtt tizennégy) képzőhellyel – érzésem szerint – túlreprezentált a felsőoktatásban. Sommásnak ítéltető kijelentéssel szemben azonnal árnyalom a képet azzal, hogy jól képzett könyvtáros most sem jut mindenhol, ahol szükség lenne rá.

A könyvtáros- vagy – most már általánosan – könyvtárinformatikus-képzés, ami egyetemi szintű és legalább egy közép- vagy felsőfokú nyelvvizsgálóhoz kötik a diploma kiadását, jó színvonalú és megfelelő számú szakember kibocsátására képes. Nagy előnye, hogy sok hallgató másik szakon is igyekszik diplomát szerezni, és így jól felkészült szakembereket kaphatnak a szakkönyvtárak és a nagyobb megyei, városi könyvtárak. Nagy örömmel fogadjuk is őket. A kétszakos főiskolai képzés ma már csak nyomokban lelhető fel. A kétszakos főiskolai képzés, főleg, ha jó informatikai háttérrel is rendelkeznek a képzőhelyek és van a végzősnek nyelvvizsgálója, ugyanolyan jó, mint az egyetemi képzés. Használható, azonnal konvertálható tudással rendelkező ifjú

* Elhangzott az *Összefogás a könyvtárakért* akció nyitó konferenciáján, 2004. október 11-én a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban.